

MOLNÁR-TAMUS VIKTÓRIA
ZENEI NEVELÉS A DEBRECENI TANÍTÓKÉPZÉSBEN 1869–1949

Az elavult és korszerűtlen, szűkös társadalmi és egyházi viszonyrendszer nem eredményezhetett magasztos templomi éneklést Debrecenben, annak híres református kollégiumában, az „ország iskolájában”. Nem győztek e miatt szégyenkezni a tanult városiak. Maróthi György professzor csaknem páratlan személyiség volt a sikeres újítók között, aki a kollégiumi diákok istentiszteleti és temetési alkalmi éneklési szokását teljesítette ki 18. század eleji tevékenysége során. Kórust szervezett az 1739. évi pestisjárvány idején, ezzel megalapítva a Kántust.¹

1. kép: Az első Kántus

Forrás: Gáborjáni Szabó Botond (1997, szerk.): A Debreceni Református Kollégium és
Nagytemplom. Db. 6.

Saját lakásán énekes (vokális) muzsikára tanított a temetések során segítő négy diákot, név szerint Dávid Ferencet, Szalatsi Mihályt, Szőnyi Benjámint és Weszprémi Istvánt.² Ezzel vette kezdetét a hazai négyszólamú éneklés és a Debreceni Református Kollégium Kántusának mai napig tartó diadalmenete.³ Az egyre bővülő létszámú énekkar rangos helyet töltött be a Kollégium diákegyleteinek sorában. Szotyori Nagy Károly nevéhez fűződik a férfikarrá alakulás 1846-ban.⁴

¹ Fekete Cs.: A kollégiumi énekkar történetének rövid áttekintése. 1988., 759-760. p.

² Weszprémi István, később neves debreceni orvos, a 18. századi tudományos irodalom elismert alakja. Győri L. J.: A kollégium szerepe a magyar irodalom művelésében. 1988., 648. p.

³ 1967-től Berkesi Sándor irányítja az énekkart, akinek áldásos tevékenysége során számos hazai és nemzetközi siker eredményeként ma már világszerte elismerik a debreceni énekkart. Ld. Győri L. J.: „Egész Magyarországnak és Erdélyiségnek...világosító lámpása”. A Debreceni Református Kollégium története. 2006., 107-108 p.; Barcza Jné: Diáktársaságok és diákegyesületek. 1988., 700. p.; Fekete Cs.: A kollégiumi énekkar történetének rövid áttekintése. 1988., 770-772. p.; Bajkó M.: Kollégiumi iskolakultúránk a felvilágosodás idején és a reformkorban. 1976., 70. p.; Vasady B.: The four hundredth anniversary of Debrecen College. The Hungarian Quarterly. 1938., 6. p.

⁴ Fekete K.: 275 éves a Kollégiumi Kántus. 2013.

A 19. század elején Zákány József professzor⁵ lendítette fel a zenei életet a Kollégiumban. Maróthi álmának valóra váltójaként zenekart, „musicum collegium”-ot verbuvált az énekkar mellé, igaz hangszereket már a 18. században is használtak az iskolában, elsősorban hegedűt és orgonát.⁶ Szotyori lemondása után diákvezetők irányították a kollégiumi zenei életet, míg felváltotta őket két nagy híru karvezető.⁷ Az énekkar első főfoglalkozású karnagya 1885-től Mácsai Sándor egyházzene tanár volt, aki negyvenévi munkássága alatt a debreceni hagyományokat híven ápoló, igényes szakembernek bizonyult. Mácsait tanítványa, Szigethy Gyula követte, aki eljuttatta a Kántust a kodályi-bartóki szellemiségig. A Dóczi Leánygimnázium államosítása és a Fiúgimnáziummal történő összevonása után, az 1950-es évek elejétől a Kántus ifjúsági vegyeskarrá szerveződött.⁸

Az 1872-73-ban létrejött zenetársulat jórészt az akadémiai tanszakok hallgatóiból, kisebb részben gimnáziumi tanulókból állt. Saját hangszereiken játszottak, a főiskola tulajdona egy nagybőgő és egy ifjúsági adakozásból vásárolt mélyhegedű volt. A tagság száma 9 és 30 között váltakozott. Az első években Szendi János vezényelt, majd utóda másodkarnagya, az énekkar vezetője, Mácsai Sándor lett, aki Csokonai-versek megzenésítésével a költő debreceni kultuszának ápolásán fáradozott, és egészen a kilencvenes évekig irányította az együttest. Gyülekezeti kiszállásaikból származó bevételeik jótékonyági célokat is megengedtek. 1876-tól Főiskolai Zenekarként működtek. Testvéregyesületek, különösen a főiskolai énekkar ünnepein és egyéb iskolai alkalmakon léptek fel.

2. kép: Mácsai Sándor

forrás: <http://multunktara-tfsz.hu/sarret/sarreti-kozsegek/kaba/arckepcsarnok/macσαι-sandor/#.XlQUUihKiUl>

⁵ Arany János első zenei szárnybontogatásait is ő ösztönözte nagy valószínűséggel: „Zenét csak dilettáns módra űzte, Elpöngető a zongorát, gitárt, A hangjegyet lassacskán elbetűzte, Hallása jó volt és ütemre járt.” Zákány méltatását ld. Győri L. J.: A kollégium szerepe a magyar irodalom művelésében. 1988., 663. p.

⁶ Fekete Cs.: A kollégiumi énekkar történetének rövid áttekintése. 1988., 763. p.

⁷ Fekete Cs.: A kollégiumi énekkar történetének rövid áttekintése. 1988., 765. p.

⁸ Fekete K.: 275 éves a Kollégiumi Kántus. 2013.

Néhány év szünet után 1898-ban Főiskolai Zenekör néven újjáalakultak. Karmesterük ekkor Pásztor Gyula joghallgató. 1906 és 1908 között Jogász Zenekört alkottak saját szórakoztatásukra, de hamar feloszlottak. 1908-tól 1911-ig újra Főiskolai Zenekör elnevezéssel mutatkoztak be műsorukkal nemcsak a főiskolán, hanem vidéken is. A Tanítóképzős Zenekar - Zenekör 1889 tavaszától lépett fel. A századfordulón 127 taggal rendelkezett. 1901-ben a tagság kettévált vonósokra és fúvósokra. A vonószkenekar 1940-ig, a Tanítóképzős Fúvós Zenekar jóval rövidebb ideig működött. A Tanítóképzőben a zenekari élet 1942/43-ban indult újra. Ekkor kezdődött a Csokonai Ifjúsági Énekkar Csokonai Énekkar és Zenekarként való korszaka Csenki Imre⁹ vezetésével. 1899/1900-ban alakult meg a Gimnáziumi Zenekör, mely 19-45 tagot számlált. Mácsai évtizedeken keresztül vezényelte őket. 1928-29-től nevüket Ifjúsági Zenekarra változtatták és 1944-ig tevékenykedtek.¹⁰

3. kép: Csenki Imre

forrás: <http://reformatus.hu/mutat/reformatus-zenei-polihisztor/>

⁹ Ld. a köv. bekezdésben.

¹⁰ Barcza Jné: Diáktársaságok és diákegyesületek. 1988., 733. p.

A Kántuson kívül egyéb énekkarok is alakultak az énekelni szerető diákokból. A korábban már önkéntesen működő, 40 tagú Tanítóképzős Énekkar 1890-ben vált egyesületté. A 20. század elején már 97-en voltak, s az 1903/04-es tanévben felvették a Csokonai Énekkar nevet. Egy harmincas évekbeli hanyatlás után a negyvenes évek elején újra fellendülés jellemezte, ekkor került élére az előbb említett Csenki Imre, aki a zenekar újjászervezésével igazi sikersorozatot ért meg. A háború után egyre nőtt népszerűségük. 1948-ig, a Tanítóképző megszűnéséig működtek. Az 1899/1900-as tanév indította útjára a Gimnáziumi Énekkart – a Gimnáziumi Zenekarhoz hasonlóan – 60 fő 2-8. osztályos diákból, négy szólamban. 1926/27-től Szigethy Gyula vezette őket, létszámuk is megnőtt 120-150 tagra. Más leányintézetek tanulóival egészültek ki és működtek a 2. oldalon leírt módon.¹¹ A Polgári Iskolai Énekkar 1933-tól lépett fel 120 taggal. 1944-ig végig ilyen nagy létszámú maradt. Főleg Kodály gyermekkari műveit adták elő, többek között a „Lengyel László”-t énekelték 1934-ben az Ady Társaság¹² rendezvényén, ahol maga Kodály is megjelent egy olyan vidéki szervezet körében, ahol Bartók és Kodály zenéjének elismertetése nem ment könnyen.¹³

Csenki 1940-től a Debreceni Református Kollégium ének-zene tanára és az egyetem zenei lektora. Ekkor már énekkart és zenekart is vezetett. A neves népzene kutató, kritikus és zenei folyóiratok szerkesztője, Kerényi György több alkalommal is elismerte karvezetői és tanári munkájának jelentőségét. Még ugyanebben az évben megszervezte a Debreceni Egyetemi Énekkart is, amely vegyeskar volt, és amit öt éven át vezetett. Az egyetemi kórusal elért sikereknek és élményeknek is köszönhetően alapította meg a korszerű, a nagyszerű református kollégiumi hagyományokon túllépő, de ugyanakkor hagyományteremtő zenei irányvonalat képviselő Kollégiumi Kórusát, szintén vegyeskar formájában.¹⁴

¹¹ Barcza Jné: Diáktársaságok és diákegyesületek. 1988., 734-735. p.

¹² Az Ady Társaság tömörítette Debrecen haladó íróit, művészeit és tudósait.

¹³ Kardos P.: A debreceni Ady-társaság húszéves története (1927-1947). 1947., 92. p.

¹⁴ A kórus kivívta a műértő közönség elismerését. A sajtóban megjelent kritikák Csenki hozzáértését és a kórus kiváló felkészültségét dicsérték: „... A hangversenyen szereplő kórusok és magánszámok jó átlagon felüli teljesítményt nyújtottak, messze túlemelkedett azonban valamennyin Csenki Imre kollégiumi énekkara, mely Kodály Zoltán: *Jézus és a kufárok* című kórusát énekelte. Úgy érezzük, ez volt az a művészi élmény, melyért önmagában is érdemes lett volna megrendezni a kultúrnapokat s vallani a vele járó áldozatokat. Művészileg és technikailag egyaránt tökéletesen előkészített produkció volt, figyelemmel a legapróbb árnyalatokra, minden mozzanat, hang, lélegzetvétel tökéletes betanításával. Csenki Imre kórusa Európa bármely hangversenydobogóján sikerrel állná meg a helyét.” sz. n.: Bartók-Kodály hangverseny. 1946., 3. p.

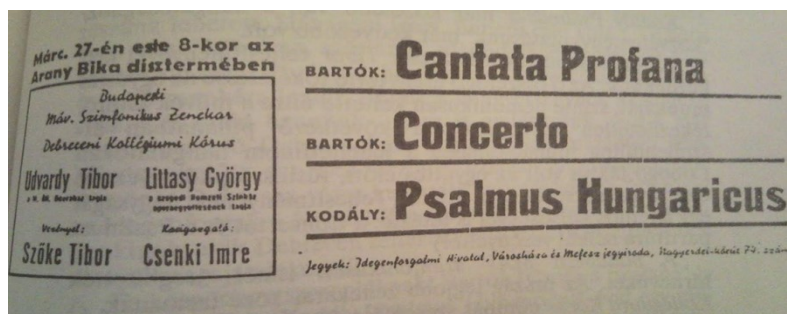
„... A babérkoszorú (ha volna) azonban feltétlenül Csenki Imrét illetné, aki évekkal ezelőtt már Mezőtúron, majd Debrecenben kitűnő eredményeket ért el kórusával, most hatalmas munkára vállalkozott: a Kollégiumi énekkarnak betanította Kodály talán legmonumentálisabb kórusművét: a „Jézus és a kufárok”-at. Hogy a karmester és énekkar milyen odaadó lelkesedéssel vettek részt a munkában, hogy a közönség milyen tomboló tapsorkánban tört ki a mű elhangzása után: önmagában véve is igen öröndetes. Csenki Imre kitűnően képzett, igen tehetséges muzsikus. Az ő munkája a legreményteljesebb sugár Debrecen zenei életében.” Járdányi Pál elismerő, szép szavai. Járdányi P.: Debrecen két hangverseny tükrében. 1946., 4. p.

4. kép: A Kollégiumi Kórus

forrás: <http://piacutca.blogspot.com/2010/02/kollegiumi-korus.html>

A kórustagok lelkesen láttak neki a munkának, hogy egy olyan zenei együttest alkossanak, amely a legigényesebb művek példaértékű előadására is képes. Lelkesedésük és persze Csenki rátermettsége, szakértelme és felkészültsége révén országos és nemzetközi híré együttessé váltak. Az Ady Társaság hangversenysorozatán mutatkoztak be először, 1947. március 6-án, majd ezt követően március 9-én az Arany Bikában léptek fel. A koncert műsora akár a mai hangversenypódiumokon is megállná a helyét.¹⁵

5. kép: Belépőjegy a Kollégiumi Kórus egyik Arany Bika-beli hangversenyére

forrás: <http://piacutca.blogspot.com/2010/02/kollegiumi-korus.html>

„... Ez a kórus valóban egyik legdrágább kincsünk, s ha emberibb emberek akarunk lenni, kötelességünk, hogy útját minden módon egyengessük és fejlesszük a Kórusban kétségkívül meglévő, nagy művészi teljesítményekre képesítő művészi erőket.” sz. n.: A Kollégiumi Kórus hangversenye. 1947., 2. p.

¹⁵ sz. n.: A Kollégiumi Kórus hangversenye. 1947., 2. p.

A debreceni bemutatkozó hangversenyek után a Kollégiumi Kórus a környékbeli városok közönsége előtt is bizonyosságot tett felkészültségéről. Ezek a vidéki fellépések a kórus-éneklés, az együttzenélés népszerűsítésén kívül Kodály Zoltán és Bartók Béla műveinek megismertetését tűzték ki célul. Még ugyanebben az évben történtek fővárosi fellépések is a Zeneakadémián és a Magyar Rádióban. Ezek alkalmával kiderült, hogy a vidéki kórusok között is kiemelkedő helyet foglalnak el.¹⁶

1948-ban a Kollégiumi Kórus *„egyesült a Debreceni Dolgozók Dalkarával, amelyet szintén Csenki vezetett, így Csenki-kórus lett a nevük.”*¹⁷ Még ebben az évben eljutottak Svájcba, ahol a kórus teljes repertoárjából felvételt készítettek a Lausanne-i rádióban,¹⁸ amivel felbecsülhetetlen szolgálatot tett a magyar kultúra ügyének. Hangversenyeiket mindenütt hatalmas siker kísérte, a svájci lapok hasábos cikkekben számoltak be az énekkar szerepléseiről, kiemelve az együttes fegyelmezettségét, ami számaikat mindenütt sikerre vitte. Külön méltatták Csenki Imre képességeit. A világ reformátusságának szemében talán a leghiszebb templomban énekeltek magyar művet magyarul.¹⁹

¹⁶ Újfalussy József méltatása: *„Csenki Imre kiváló karmester. A fiatal kórus keze alatt kitűnő iskolán ment át. Hangot tart, muzikális, érzékeny, hanganyaga fényes, friss [...] Nem túlozunk, ha azt állítjuk, hogy adottságaival ilyen módon az ország legjobb kórusává fejlődhetik.”* Újfalussy, J.: c. n. 1947., 360-361. p.

¹⁷ Straky T.: Debrecen zenei élete 1944–1990. 1997., 246. p.

¹⁸ A kiküldött sajtótudósítójuk Dr. Pálfy József, az ismert újságíró volt, aki így írt az élményekről: *„... Most aztán a nyolcvan fiatal lány és fiú két éves munkájáért megkapta jutalmát: ha eddig olyan dunántúli kisközségekben énekelhettek, mint Gencsapáti és Vép, most Genfben és Veveyben hangversenyezhettek.”* Pálfy J.: Kis képek a Kollégiumi Kórus nagy útjáról. 1948. 4. p.

„Pünkösdi vasárnapján Kálvin János genfi egyházában énekel a Kollégiumi Kórus.” Pálfy J.: Pünkösdi vasárnapján Kálvin János genfi egyházában énekel a Kollégiumi Kórus. 1948., 3. p.

¹⁹ *„... elismerték, hogy világviszonylatban is kiváló teljesítmény a Kórus előadóművészete. Különösen Bartók- és Kodály-művek gyakoroltak mély hatást rájuk. [...] az újságokban a zenekritikusok azt írták, hogy Kórusunk elérte azt a legmagasabb színvonalat, amit Svájcban eddig ismertek. Különösen kiemelték a kórus előadókészsége rendkívüli finomságát, erejét, hajlékonyságát, virtuozitását, a pompás fegyelmezettséget, a hangok erejét, csodálatos színezetét, amelyhez hasonlatos már csak Olasz- és Oroszországban található. A Kórus útja tanulmányi jellegű is volt. Ezt a református Kollégium és Dóczi-leányiskola kísérő tanárai, illetőleg tanárnői biztosították. Így nemcsak a táj szépségeiben, a városok műemlékeiben gyönyörködtek a tanulók, hanem olyan intézményeket, mint a világhírű Rousseau nevelés-lélektani intézet, annak gyakorló iskolája (benne a tanítás módszerét is megismerték a sorok írója tolmácsolásában), a pedagógiai világkiállítás, Kálvin Kollégiuma stb. ismerhették meg.”* Kiss T. L.: A debreceni Református Kollégiumi Kórus hangversenyútja Svájcban. 1948., 4. p.

6. kép: A legendás „Csenki Kórus” dokumentuma (illusztrálta Menyhárt József).
forrás: <https://axioart.com/tetel/asztalos-sandor-a-debreceni-kollegiumi-korus-doczi-tanitok>

Egész tevékenységük, utazásaik nagyon szervezettek voltak. Ebben Csenki mellett nagy érdeme volt Osváth Istvánnak, a kórus igazgatójának. A „csenkistákat” a városban bizonyos dicsfény övezte. Egy újabb kihívást jelentett a budapesti Nemzetközi Munkáskórus versenyen való megmérettetés, melyen 16 énekkar közül az A-csoport első díját vihették haza,²⁰ megelőzve ezzel a fővárosi Liszt Ferenc Kórust. Ez az eredmény bizonyította, hogy nemcsak országos, hanem nemzetközi szinten is kiérdemlik a kiváló minősítést. Magukkal hozták a vegyeskari verseny első díját, a Magyar Dolgozók Énekkarainak Országos Szövetsége tiszteletdíját. 1948/49-ben három hangversenyből álló bérletes hangversenyt rendeztek a hazai közönség számára a Vármegyeháza és az Aranybika dísztermében, ahol felvonultatták a kórusirodalom legszebb darabjait. Az elsőn megszólaltatták Bartók Béla *Négy magyar népdal* című kórusművét, mely elsőként itt Debrecenben csendült fel a nagyközönség előtt (premier).²¹

Csenki Imre ekkor már komoly elismerésnek örvendett Debrecen zenei életében. Tanóráin sokat foglalkozott Bartók Béla munkásságával, illetve az énekkari művelődés viszonylataival.²² A zenei közélet nemcsak gyakorlati szempontból érdekelte, hanem a magyar zenei neveléshez kapcsolódó gondolatairól, véleményéről sokat publikált is. *Zenei levelek* címmel megjelent cikk-sorozatának tematikája mutatja, mennyire izgatta Pest mellett a vidék zenei élete és a zenei ízlés nevelése. Leveleit Kobzos álnéven írta némi iróniával, sőt öniróniával fűszerezve: Csenki szerint Kodály Buda és Pest egyesítésében a magyar nyugat és

²⁰ Kodály Zoltán a verseny egyik zsűritagja volt. Így méltatta őket: „*A Mátrai képek*”-et így még nem énekelte magyar kórus!” Gajdics S.: „Örömet intő két kéz” Csenki Imre. 1992., 89. p.

²¹ Gajdics S.: „Örömet intő két kéz” Csenki Imre. 1992., 93. p.

²² Mudrák J.: *A Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története (1914–1949)*. 2012., 87. p.

kelet egyesítését kívánja látni. Ez viszont nincsen befejezve, még nem ünnepelhető. Legjobban a zenei élet szereplői haladtak ebben: a Psalmus Hungaricus maga felér egy „Lánchíddal” Magyarország keleti és nyugati fele között. Aki nem érti a Psalmus műzenei üzenetét, az a kelet-magyarországi nincs otthon Európában. Aki pedig nyugatiként nem érzi dallamait, az nem érti a magyar zene anyanyelvét. A városokban élő magyarság számára nagy kérdés, hogy meg tudja-e tanulni érett fővel ezt az anyanyelvet, melyet gyerekkorában nem ismerhetett meg? Ha van rá remény, az csak ezekből a nagy alkotásokból származhat. Publikált még Kodály Zoltán és a Kállai kettős kapcsolatáról, illetve a Debreceni Református Kollégium Református Kántor és Ének-zene Szaktanítóképző Intézetéről *A magyar zenei jövő* címmel.²³ Mai napig korszerű szellemű igényeket és törekvéseket fogalmazott meg benne a szerző, s ezeket igyekezett nemzetközi példákkal, valamint magától Kodály Zoltántól származó gondolatokkal alátámasztani. Célja, hogy a szaktanítók képzési lehetősége az akkori társadalmpolitikai elgondolás szerint a legszélesebb néprétegek számára is biztosított legyen, hogy pótolja azokat az előnyöket, amelyekkel csak a jobb körülmények között élő gyermekek indulhattak az „élet versenyében” (kulturális, helyzeti, anyagi stb.).

Hazánkban a legegyszerűbb zenei műveltség megszerzése is csak az egyes kultúrközpontokban létesült zeneiskolák székhelyén és legszűkebb környékén volt lehetséges. Ez olyan kevés, hogy a népi tömegek helyzeti hátránya ebből nyilvánvaló. A magyar zenei műveltség közismerten alacsony. E tény szomorú ellentéte népzeneinkből fakadt világszerte ismert és elismert sajátos zenekultúránknak. A népi hagyományokon alapuló egységes zenei műveltség megteremtése csak megfelelően képzett zenei nevelőkkel oldható meg. Ilyen zenei nevelők képzését vállalja magára a Kántorképző és Ének-Zene Szaktanító Intézet. Itt jelöli meg a Debreceni Református Kollégiumban alapítandó intézet küldetését. Ehhez nemzetközi oktatási példákat sorol. Tantervi elgondolásának alátámasztására külföldi ének-zenetanítási példákat sorol fel, melyekkel egyetért és illeszkednek oktatási koncepciójába. A szükséges lépésnek az ének-zeneoktatás megfelelően képzett nevelőinek fejlesztését véli a néhány hetes tanfolyamok vagy átképzések helyett.

A zenei nevelés megteremtésének gondolata után rátér a kántorképzés és tanítóképzés problémakörére is. Eddig a tanítók annak ellenére, hogy kántori oklevelet is kaptak, többségükben nem feleltek meg a kántorral szemben támasztott magas zenei követelményeknek, ezért jó hangszer tudással, európai és magyar zeneismerettel, valamint református szellemiséggel kell végezni. Az Intézet legfőbb céljává tehát az eddig alacsony

²³ Csenki I.: *A magyar zenei jövő*. 1946., 77–86. p.

felkészültségű kántortanítók tudásszintjének emelése áll kibocsátásukkor. Ezzel párhuzamosan kíván lépéseket tenni a készülő egyházzenei és énekeskönyvi reform, valamint az éneklő református egyház megvalósítására. Ennek alapvető feltétele az ének szaktanítók és kántorok képzése. Megoldás az állam és az egyház számára, ha a kántori és ének-zene szaktanítói feladatokat egy személy végzi, kinek fizetését és képzését közösen vállalják. A Kántorképző és Ének-Zene Szaktanító Intézet létrehozásával e nem elhanyagolható egyházi problémának megoldását is szeretnék elősegíteni.²⁴

Ezen kívül számos tudományos célt és feladatot jelöl meg, többek között: tanárok és növendékek népdalgyűjtő munkája fonográffal, egyházi melódiák hiteles lejegyzése, felvétele, a gyűjtések feldolgozása, kiadása, a vidéki területek zenei monográfiáinak elkészítése, zenepedagógiai és zenepszichológiai tudományos vizsgálatok végzése, tehetségvizsgálatok, kísérletek, protestáns egyházzenei folyóirat létrehozása, hangverseny-látogatások, tanulmányutak bel- és külföldön, rokon népek népzenejének megismerése. Művének megírásához elsősorban Bartók és Kodály, Karácsony Sándor, valamint rangos hazai zenei folyóiratok írásait használta forrásként.

6. kép: A Kollégiumi Kórus népviseletben.

forrás: <http://piacutca.blogspot.com/2010/02/kollegiumi-korus.html>

²⁴ Csenki I.: A magyar zenei jövő. 1946., 80. p.

Összegezve II. világháború utáni debreceni tevékenységét, a tanítás mellett vezette a Kollégiumi Kórust, a Csokonai Kórust, az Egyetemi Énekkart és a MÁV Filharmonikus Zenekart. A városhoz való ragaszkodása élete végéig megmaradt, készülő, nagy tervei pedig egyelőre még marasztalták. Együtteseivel elért sikerei mély emberi, művészi és társadalmi kötődéseket hoztak számára, amelyek elszakíthatatlannak tűntek, de jött a nagy és váratlan átalakulás, a tanítóképzők államosítása, és a kialakult bizonytalan helyzetnek engedve egyre közelebb került ahhoz, hogy a fővárosba költözzön. Végül 1950-ben Budapestre távozott az Állami Népi Együttes énekkarának élére. Tóth Ervin helyi művészettörténész így méltatta: „... *A karvezető, a Debrecenben töltött éveire mindig hálával és szeretettel emlékszik vissza és a város is hálával gondol vissza a mesterre, aki Debrecen zenei életének fellendülésében nagy szerepet játszott. Olyan zenei együttest nevelt fel, aki amellet, hogy a város hírnevét öregbítette az utókor számára is például szolgált.*”²⁵ Aktív debreceni művészeti működésének bemutatását számtalan sikeres, zenetörténeti korszakalkotó eseménnyel tudnánk még folytatni, azonban a több egyházi tanintézet, így a kollégiumi tanítóképzés összevonása, beolvadása vagy megszűnése utáni, 1950-nel kezdődő új helyzet ismertetése már nem tárgya e tanulmánynak.

8. kép: Csenki Imre emléktáblája a nevét viselő, Csenki Imre Alapfokú Művészeti Iskola falán
Püspökladányban

forrás: <http://puspokladanyanno.hu/2014/12/kozteri-alkotasaink/dombormuvek05-csenki-imre-dombormu/>

²⁵ Tóth E.: c. n.. 1950. 2. p.

Felhasznált irodalom

- Asztalos Sándor: A debreceni Kollégiumi Kórus (Dóczi Tanítóképző és a Kollégiumi Tanítóképző Egyesített Énekkara). Debrecen: Szabadság Ny., 1947.
- Bajkó Mátyás: Kollégiumi iskolakultúránk a felvilágosodás idején és a reformkorban. Budapest: Akadémiai Kiadó. 1976. ISBN 963-05-1020-0
- Barcza Józsefné: Diáktársaságok és diákegyesületek. In.: Barcza József (szerk.): A Debreceni Református Kollégium története. Budapest: A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1988. ISBN 963-300-301-6, 697-752. p.
- Csenki Imre: A magyar zenei jövő. In.: Holnap, 1946. Tél. 77-86. p.
- Fekete Csaba: A kollégiumi énekkar történetének rövid áttekintése. In.: Barcza József (szerk.): A Debreceni Református Kollégium története. Budapest: A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1988. ISBN 963-300-301-6, 753–775. p.
- Fekete Károly: 275 éves a Kollégiumi Kántus. 2013. (id.: 2018. 03. 07.) (<http://www.haon.hu/vendegjegyzet-275-eves-a-kollegiumi-kantus/2719649>)
- Gáborjáni Szabó Botond (szerk.): A Debreceni Református Kollégium és Nagytemplom. Debrecen, 1997.
- Gajdics Sándor: „Örömet intó két kéz” Csenki Imre. Debrecen: A Debreceni Református Kollégium Baráti Körének Kiadása. 1992.
- Győri L. János: A kollégium szerepe a magyar irodalom művelésében. In.: Barcza József (szerk.): A Debreceni Református Kollégium története. Budapest: A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1988. ISBN 963-300-301-6, 627-696. p.
- Győri L. János: „Egész Magyarországnak és Erdélységnek...világosító lámpása”. A Debreceni Református Kollégium története. Debrecen: Tiszántúli Református Egyházkerület, 2006.
- Ittész Mihály (szerk.): Csenki Imre Emlékkönyv. Emlékezések, dokumentumok. Kecskemét: Kodály Intézet. 2004.
- Járdányi Pál (1946): Debrecen két hangverseny tükrében. In.: Szabad Szó, 1946. XLVIII. évf. 144. sz. 4. p.
- Kardos Pál: A debreceni Ady-társaság húszéves története (1927-1947). Vándortűz. Magyar Irodalmi Társaságok időszaki értesítője. 1947. 6. sz. november. 92. p.

- Kiss Tihamér László: A debreceni Református Kollégiumi Kórus hangversenyútja Svájcban. In.: Vasárnap, 1948. XXXII. évf. 12. sz. 4. p.
- Mudrák József (2012/a): A Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története (1914–1949). Egyetemi Kiadó. Debrecen. 2012. ISBN 978-963-318-219-2
- Pálfy József: Pünkösöd vasárnapján Kálvin János genfi egyházában énekelt a Kollégiumi Kórus. In.: Debreczen, 1948. XXV. évf. 112. sz. 3. p.
- Pálfy József: Kis képek a Kollégiumi Kórus nagy útjáról. In.: Debreczen, 1948. XXV. évf. 116. sz. 4. p.
- Straky Tibor (1997): Debrecen zenei élete 1944–1990. In: Veress Géza (szerk.): Debrecen története 5. Tanulmányok Debrecen 1944 utáni történetéből. Debrecen, Csokonai Kiadó, 239-257. p.
- Tóth Ervin: c. n. In.: Debreczen, 1950. XXVII. évf. 139. sz. 2. p.
OSZK Mikrofilmtár FM3/1468
- Ujfalussy József: c. n. In.: Új Szántás, 1947. 1. évf. 6. sz. 360-361. p.
- Vasady Béla: The four hundredth anniversary of Debrecen College. In.: The Hungarian Quarterly. 1938. 6. p.
- sz. n.: Bartók-Kodály hangverseny. In.: Néplap, 1946. 3. évf. 140. sz. 3. p.
- sz. n.: A Kollégiumi Kórus hangversenye. In.: Néplap, 1947. 4. évf. 59. sz. 2. p.